

Зорица Трајкова Марија Кусевска
Силвана Нешковска Фанија Смичковска

Говорни чинови

барање, заблагодарување, извинување, приговарање
во англискиот и во македонскиот јазик

Рецензенти

д-р Елени Бужаровска
д-р Лилјана Митковска

Лектура

д-р Симон Саздов

Издавач

Академски печат

Печати

Академски печат

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

811.111'27:811.163.3'27

811.163.3'27:811.111'27

ГОВОРНИ чиновни : барање, заблагодарување, извинување, приговарање во англискиот и во македонскиот јазик / Марија Кусевска... [и др.]. - Скопје : Академски печат, 2014. - 386 стр. : табели, граф. прикази ; 24 см

Автори: Марија Кусевска, Зорица Трајкова, Силвана Нешковска, Фанија Смичковска. - Библиографија: стр. 375-386

ISBN 978-608-231-143-2

1. Кусевска, Марија [автор] 2. Трајкова, Зорица [автор] 3. Нешковска, Силвана [автор] 4. Смичковска, Фанија [автор]

а) Англиски јазик - Говорен чин - Компарација со македонски б)

Македонски јазик - Говорен чин - Компарација со англиски

COBISS.MK-ID 97541386

Марија Кусевска Зорица Трајкова
Силвана Нешковска Фанија Смичковска

Говорни чинови

барање, заблагодарување, извинување, приговарање
во англискиот и во македонскиот јазик

Академски печат
Скопје, 2014

Содржина

Предговор	7
-----------------	---

Прв дел: Општо за говорните чинови

1. Говорни чинови	13
Зорица Трајкова	
1.1 Вовед во теоријата на говорни чинови	13
1.2 Говорните чинови проучувани во доменот на различни дисциплини.....	20
2. Учтивост и индиректност	27
Силвана Нешковска	
2.1 Теории за учтивост	27
2.2 Изразување индиректни говорни чинови	38
2.3 Прагматички неуспех во говорот	40
3. Влијанието на културата врз говорните чинови	43
Марија Кусевска	
3.1 Влијанието на културата врз организацијата на дискурсот.....	43
3.2 Односот кон лицето	45
3.3 Културни вредности коишто се отсликуваат во говорните чинови.....	48
3.4 Меѓукултурни истражувања на говорните чинови.....	49
3.5 Влијанието на културата во нашите истражувања	50
4. Методологија на истражување на говорните чинови	55
Фанија Смичковска	
4.1 Најчести инструменти за собирање јазични податоци.....	55
4.2 Анализа на собраниот материјал	62
4.3 Испитаници.....	65
Прилог.....	66

Втор дел: Истражувања на говорните чинови

5. Барања	71
Зорица Трајкова	
5.1 Општи карактеристики на барањата	71
5.2 Предмет, цели и методологија на истражувањето.....	73
5.3 Анализа на податоците.....	79

5.4 Социокултурна прагматика.....	119
5.5 Заклучок.....	129
6. Заблагодарување	135
Силвана Нешковска	
6.1 Предмет на истражувањето.....	138
6.2 Методи на истражувањето	139
6.3 Анализа на СЕЕЗ преку прашалникот за дискурсна анализа	142
6.4 Анализа на СЕЕЗ во телевизиските емисии	165
6.5 Заклучок.....	183
7. Извинување	197
Фанија Смичковска	
7.1 Општи карактеристики.....	197
7.2 Методологија.....	199
7.3 Анализа на податоците.....	202
7.4 Заклучок	255
Додаток	262
8. Приговарање	271
Марија Кусевска	
8.1 Опис на говорниот чин на приговарање	272
8.2 Истражување на говорниот чин на приговарање.....	277
8.3 Методологија на истражувањето.....	279
8.4 Анализа на говорниот чин на приговарање.....	280
8.5 Реализација на приговарањето во меѓујазикот на македонските изучувачи на англискиот јазик	288
8.6 Анализа на говорниот настан на приговарање.....	294
8.7 Заклучок.....	306
Користена литература	315

Предговор

Во оваа книга претставени се четири детални истражувања на говорните чинови во англискиот и во македонскиот јазик: изразување барање, заблагодарување, извинување и приговарање. Истражувањата се од два типа: 1. споредба на начинот на кој се изразуваат говорните чинови од изворни говорители на англискиот јазик (во земји во кои тој се зборува: САД, Велика Британија, Австралија) и начинот на кој тие се реализираат од изворни говорители на македонскиот јазик; и 2. споредба на реализацијата на говорните чинови во англискиот јазик од изворни говорители и начинот на кој тоа го прават македонските изучувачи на англискиот јазик.

Овој заеднички проект се појави како резултат на зголемениот интерес во лингвистичката јавност во Р. Македонија за прагматичките истражувања и за подлабоко навлегување во принципите врз коишто се заснова комуникацијата во општеството. Во фокусот на нашите прагматички истражувања се говорните чинови, како и општествените фактори кои може да бидат предмет на анализа при разгледување на говорните чинови, инструментите кои може да се користат во истражувањето и методите на истражување. Освен за прагматиката, истражувањата на говорните чинови се важни за социолингвистиката, интеркултурната комуникација, усвојувањето на јазикот, како прв или како втор, и др. Во нив неминовно се обрнува внимание на организацијата на општеството, културните вредности, организацијата на секојдневниот живот и сл.

Истражувањата на говорните чинови се значајни и за практиката. Недостатокот на прагматичколингвистичка компетенција, т.е. неадекватното применување на формите и функциите на говорните чинови во интеракцијата меѓу говорители кои зборуваат различен мајчин јазик и кои се припадници на различни култури може да предизвика одредени проблеми во нивната комуникација. Контрастивните проучувања на говорните чинови може да дадат објаснение за јазичното однесување на припадниците од различни култури, да ја подигнат свесноста за интеркултурната комуникација и со тоа да придонесат за избегнување на недоразбирањата и конфликтните ситуации. Бидејќи истражувањата во оваа книга се пред сè од областа на меѓукултурната прагматика, книгата се приближува до еден многу значаен аспект на комуникацијата во денешно време, кога припадниците на различни култури се ставени во ситуација да соработуваат едни со други поради културни, научни или деловни потреби. Тоа ја поврзува науката за јазикот со практиката.

Во оваа смисла, би сакале да ја нагласиме и важноста на говорните чинови при изучувањето на странските јазици. Следбениците на комуникативниот метод веќе со децении нагласуваат дека за успешна комуникација не е доволно само познавање на вокабуларот и граматичките структури на јазикот што се изучува. Изучувачите треба да знаат во кој контекст и со кој соговорник кои јазични структури и каков вокабулар треба да употребуваат. Тие треба да се оспособат да ги препознаваат и да ги користат не само средствата за директно, туку и средствата за индиректно

изразување. Користењето соодветни јазични стратегии и јазични средства овозможува непречено одвивање на комуникацијата.

Затоа, авторите веруваат дека оваа книга ќе биде од големо значење не само за оние кои се занимаваат со лингвистиката како наука туку и за оние кои се занимаваат со изучување на јазикот од практична гледна точка, особено на составувачите на јазични програми, професорите по странски јазици, како и на самите изучувачи на странските јазици.

Книгата се состои од осум поглавја распределени во два дела. Првиот дел се состои од четири поглавја посветени на теориските основи на говорните чинови, меѓукултурните истражувања и методите на истражување на говорните чинови. Во вториот дел се наведени посебните истражувања на говорните чинови за изразување барање, заблагодарување, извинување и приговарање.

Првото поглавје претставува вовед во теоријата на говорните чинови со фокус на теориите на Џон Остин и Џон Серл и нивното влијание на други лингвисти и дисциплини. Понатаму, се разгледува поврзаноста на оваа теорија со различни дисциплини, како синтаксата, семантиката, прагматиката, социолингвистиката, етнографијата на говорот, анализата на дискурсот и со методологијата на изучување на втор или странски јазик.

Второто поглавје ѝ е посветено на учтивоста како еден од централните концепти во прагматиката. Во таа насока претставени се повеќе теории кои се обидуваат да ја одгатнат оваа стратегија неопходна за успешна комуникација.

Во **третото поглавје** се разгледуваат некои елементи кои придонесуваат за обликување на говорните чинови, а кои може да доведат до пречки при комуникацијата меѓу припадници на различни култури. Исто така, се дава преглед на меѓукултурните истражувања на говорните чинови во светот и кај нас.

Во **четвртото поглавје** се опфатени некои најчесто користени методи на истражување од областа на прагматиката. Се наведуваат предностите и недостатоците на инструментите за собирање јазичен материјал и се дава осврт на различните карактеристики на квалитативната и квантитативната анализа на собраните податоци од истражувањето.

Во **петтото поглавје** е претставен говорниот чин барање. Се прави споредба на стратегиите (директни и индиректни) на изразување на овој говорен чин од страна на изворните говорители на англискиот јазик, изворните говорители на македонскиот јазик и на изучувачите на англискиот јазик. Во продолжение се анализираат и се споредуваат варијациите во изразувањето на овој говорен чин во двата јазика (македонскиот и англискиот) под влијание на контекстуалните и културолошките фактори. На крај се даваат конкретни предлози за изучување на реализациите на овој чин во наставниот процес.

Во **шестото поглавје** е претставено истражувањето на еден сегмент на говорниот чин *заблагодарување*, т.е. јазичните реализации или стратегии за експлицитно емоционално заблагодарување (CEEЗ) *благодарам* и *фала* во

македонскиот јазик споредени со *thank you* и *thanks* во англискиот јазик. СЕЕЗ се разгледуваат како средства за изразување учтивост (politeness markers), но и како дискурсни маркери (discourse markers), организатори на дискурсот. Целта на истражувањето е да се согледаат сличностите и разликите кои постојат во македонскиот и англискиот јазик во однос на функциите, дистрибуцијата, синтаксичката и прагматичката структура на СЕЕЗ.

Во **седмото поглавје** е претставен говорниот чин извинување. Се прави споредба на јазичните стратегии за извинување во македонскиот и во англискиот јазик заснована на досегашните истражувања од областа на прагматиката. Стратегиите се разгледуваат и од аспект на синтаксичко-прагматичката зависност, а во анализата се користат и социопрагматички параметри за подобро да се разберат меѓукултурните разлики. Овие параметри се користат и за квалитативна анализа на говорниот чин извинување според теоријата на учтивост на Браун и Левинсон (Brown & Levinson, 1987).

Во **осмото поглавје** е претставен говорниот чин приговарање. Се споредува како изворните говорители на американски англиски го формулираат овој говорен чин со јазичните стратегии и средствата кои ги користат македонските изучувачи на англискиот јазик. Поради карактеристичноста на овој говорен чин, се разгледуваат и други говорни чинови кои неминовно се користат за негово изразување како и поширокиот говорен настан во кој тој се сместува

Во составувањето на оваа книга, учествуваа следните автори:

Марија Кусевска, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, Република Македонија. Предава предмети од англиска лингвистика и контрастивна анализа. Во своите истражувања најчесто се занимава со теми од прагматиката и интеркултурната комуникација, ставајќи ги во фокус поимот за лицето, теориите за учтивост, обликувањето на дискурсот и употребата на специфични јазични средства за специфични намени.

Email: marija.kusevska@ugd.edu.mk; kusevska2003@yahoo.com

Зорица Трајкова, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“ – Скопје. Предава Современ англиски јазик, Академско пишување и предмети од англиската лингвистика на Катедрата за англиски јазик и книжевност. Нејзиниот научен интерес е главно насочен во областа на прагматиката, интеркултурната комуникација и анализата на дискурсот со посебен фокус на говорните чинови, теориите за учтивост, улогата на специфичните јазични средства во креирање на дискурсот и метадискурсот.

Email:trajkova_zorica@flf.ukim.edu.mk, trajkova_zorica@yahoo.com

Силвана Нешковска, Универзитет „Св. Климент Охридски“ – Битола. Предава предмети од англиската лингвистика на Педагошки факултет – Битола. Во рамките на прагматиката нејзин потесен предмет на интерес се говорните чинови и индиректниот говор. Дел од нејзината истражувачка работа е насочена и кон методиката на наставата по англиски јазик како втор јазик, особено методиката на наставата по англиски јазик во струка.

Email: silvana_neshkovska@yahoo.com

Фанија Смичковска, Центар за странски јазици – Скопје. Предава англиски јазик на ученици и возрасни на сите нивоа на изучување на јазикот. Нејзиниот интерес од областа на лингвистиката е главно насочен кон меѓукултурната прагматика, а во врска со методиката на наставата по англискиот јазик учествувала и во повеќе проекти и публикации.

Email: fanismickovska@yahoo.com